

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
Papur Gwyn: Crynodeb

CYNLLUN 10 PWYNT I ARIANNU ARGYFWNG HINSAWDD CYMRU

Mehefin 2019

Comisiynydd
Cenedlaethau'r
Dyfodol
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

Cyflwyniad

Y newid yn yr hinsawdd yw'r bygythiad mwyaf sy'n wynebu cenedlaethau'r dyfodol. Ar 29 Ebrill gwnaeth Llywodraeth Cymru ddatgan ei bod yn argyfwng ar yr hinsawdd. Mae hyn yn dilyn adroddiad diweddar y Panel Rhynglywodraethol ar y Newid yn yr Hinsawdd (IPPC)¹ sy'n dweud bod gennym 12 mlynedd i osgoi methiant yn yr hinsawdd.

Wythnos yn ddiweddarach amlygodd casgliadau'r Panel Rhynglywodraethol ar gyfer Bioamrywiaeth a Gwasanaethau Ecosystemau (IPBES)² bod natur yn dirwyio'n fyd-eang ar raddfa nas gwelwyd cyn hyn, fod cyfradd difodiad rhywogaethau'n cyflymu gyda miliwn o rywogaethau o dan fygythiad, a hyn yn effeithio'n ddifrifol ar bobl ledled y byd.

Ym mis Mawrth cyhoeddwyd Cymru Carbon Isel³ gan Lywodraeth Cymru ac er bod hwn yn cynnwys 100 o bolisiâu a chynigion ar gyfer datgarboneiddio nid yw'n cynnwys unrhyw fanylion ar sut y bydd y rhain yn cael eu hariannu. Ers hynny mae Pwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd (UK CCC) wedi awgrymu bod angen i'r targedau fod yn fwy uchelgeisiol gyda Chymru'n anelu at 95% o leihad mewn allyriadau erbyn 2050. Maen nhw hefyd yn dod i'r casgliad y gellir cwrdd â chostau targed o gael gwared yn gyfangwbl â Nwyon Tŷ Gwydr am gost adnodd blynyddol o hyd at 1-2% o Gynnyrch Domestig Gros hyd at 2015, yr un gost â'r disgwyliad blaenorol ar gyfer gostyngiad o 80% o 1990⁴.

Ar 11 Mehefin cyhoeddodd Lesley Griffiths, y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig bod y Llywodraeth yn datgan eu huchelgais i gyflwyno targed i Gymru gael gwared yn gyfangwbl ag allyriadau carbon erbyn 2050 a bydd yn cyflwyno rheoliadau i'r Cynulliad y flwyddyn nesaf i ddiwygio'r targed presennol o 80%.

Mae angen i gyllidebau ariannol Llywodraeth Cymru yn y dyfodol alinio'n glir â'r cyllidebau carbon o 2020 ymlaen i sicrhau bod y camau sydd angen eu cymryd i wireddu ein targedau'n cael eu cefnogi gan fuddsoddiad. Fe ddylent osod strategaeth ariannol hirdymor i ariannu'r camau sy'n ofynnol ar gyfer cwrdd â'r targedau allyriadau carbon newydd er mwyn caniatáu i weddill y sector cyhoeddus a phreifat a'r trydydd sector i gynllunio'n effeithiol a gwneud y gorau o'r cyfleoedd ar gyfer creu swyddi a buddsoddi a fedr facsimeiddio manteision i gymunedau.

Fodd bynnag tra bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol iddynt ymgymryd â gwaith a dadansoddi pellach ni all Cymru ac ni ddylai aros a cholli cylch cyllideb arall cyn gwneud y buddsoddiad angenrheidiol gan fod pob arbenigwr yn cytuno y bydd esgeuluso hyn ymhellach yn gwneud y trawsnewid yn fwy eang ac anodd.

Cyflwyniad: (Parhad)

Nid yw'r camau y mae'r llywodraeth yn eu cymryd ar hyn o bryd yn ymddangos fel rhai sy'n cyd-fynd â'r datganiad ei bod yn argyfwng ar yr hinsawdd - llynedd dangosodd fy asesiad o'r gyllideb mai dim ond rhyw 1% o Gyllideb Llywodraethau Cymru oedd yn cael ei wario ar ddatgarboneiddio.

Rydyn ni'n eithaf pell ar ei hôl hi o gymharu â gwledydd eraill ar draws y byd ac yn wir y DG mewn nifer o feysydd allweddol megis buddsoddi mewn trafniadaeth gyhoeddus, teithio llesol, ynni ac ail-wyrddio'n tir. Tra dylai Llywodraeth Cymru dderbyn cymeradwyaeth am ddatgan ei hymrwymiad ac am feysydd lle mae'n gwneud cynnydd arwyddocaol megis ailgylchu (er bod hyn gyfrifol yn unig am 2.6% o allyriadau carbon), bydd ymateb i'r argyfwng hinsawdd yn gofyn am lefel llawer uwch o sylw manwl a buddsoddiad.

Mae yna lawer o bethau y gall y Llywodraeth eu gwneud i fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd nad ydynt yn gofyn am ddyraniad ariannol uniongyrchol ond bydd rhai meysydd heb amheuaeth yn gofyn am fuddsoddiad ychwanegol arwyddocaol. Mae wyth o wledydd Ewrop yn ddiweddar wedi galw ar i 25% o gyllideb yr UE gynorthwyo gweithredu ar y newid yn yr hinsawdd a ddylai hyn fod yr un fath i Gymru? ⁵

Gyda mewnbwn gan ystod o arbenigwyr rwyf wedi nodi deg maes ar gyfer buddsoddi lle mae angen rhoi blaenoriaeth i weithredu a'i gynyddu i gwrdd â her yr 'argyfwng hinsawdd'.

Mae'n anodd amcangyfrif yn union pa faint o fuddsoddiad sydd ei angen ar gyfer hyn a themau olynol y Cynulliad (a dylai hyn fod yn flaenoriaeth i swyddogion y trysorlys). Mae Pwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd (UK CCC) wedi amcangyfrif bod cyfanswm cost dilyn eu llwybr oddeutu £30 biliwn dros y cyfnod hyd at 2050; ni fydd y gost hon yn cwmpo ar Lywodraeth Cymru yn unig a bydd yn cael ei rhannu rhwng Llywodraethau'r DU a Cymru, busnesau, y sector cyhoeddus a phobl.⁶

Mae ar lawer o'r camau angen ymrwymiad a buddsoddiad cyson hirdymor oddi wrth y Llywodraeth ond mae'n hanfodol bwysig bod cyllideb nesaf y Cynulliad (2021-21) yn adlewyrchu'r cynnydd sydd ei angen mewn buddsoddiad i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd.

Mae'r papur hwn yn cyflwyno man cychwyn ar gyfer y trafodaethau hynny - i arbenigwyr, cyrff cyhoeddus eraill, unigolion ac yn bwysicaf oll y Llywodraeth, i nodi pa fath o fuddsoddiad sy'n ofynnol yn eu barn. Rhaid ymgymryd â gwaith ar unwaith i fedru cyfateb i'r lefel gofynnol o fuddsoddiad eleni, a dylid ymgymryd â gwaith mwy manwl ochr yn ochr â hyn i adnabod ariannu tymor hir a model buddsoddi.

Trafnidiaeth

= **£240 miliwn yn y gyllideb nesaf (2020-21)**

- 1 Cynyddu'r buddsoddiad mewn teithio llesol - dylid dyrannu lleiafswm o 10% o'r gyllideb drafndiaeth (20% o'r gyllideb cyfalaf) ar gyfer ariannu seilwaith cerdded a beicio - dyraniad o £60 miliwn yn y gyllideb nesaf.
- 2 Cynyddu'r cyllid ar gyfer trafndiaeth gyhoeddus - dylid dyrannu o leiaf 50% o gyllideb cyfalaf trafndiaeth Llywodraeth Cymru i wella trafndiaeth gyhoeddus ledled Cymru - £150 miliwn yn y gyllideb nesaf.
- 3 Annog cynyddu'r defnydd o gerbydau allyriadau isel - mae angen buddsoddiad oddeutu £295 miliwn hyd at 2030 (£30 miliwn y flwyddyn) y gellid ei ddiwallu drwy gyfuniad o fuddsoddiad cyhoeddus a phreifat.

Tai ac Adeiladau

= **£330 miliwn yn y gyllideb nesaf (2020-21)**

- 4 Dylai pob cartref ac adeilad cyhoeddus newydd sy'n cael ei adeiladu yng Nghymru fod yn ddigarbon o 2020 - gan adeiladu ar yr hyn a ddysgwyd o'r Rhaglen Dai Arloesol ddiweddar gwerth £90 miliwn, sy'n gofyn am ariannu parhaus o £30 miliwn y flwyddyn.
- 5 Cynorthwyo rhaglen genedlaethol ôl-osod tai - gan ffocysu i gychwyn ar gartrefi sy'n byw mewn tloidi tanwydd a rhai mewn perchnogaeth cymdeithasol fyddai'n costio lan i £1 biliwn y flwyddyn, gyda oddeutu £300 miliwn o gyllid Llywodraeth Cymru. Amcangyfrifodd yr IWA y byddai hyn yn costio rhyw £5 biliwn dros 15 mlynedd ond y byddai'n cynhyrchu cynnydd mewn Gwerth Ychwanegol Gros i'r economi Cymreig o ryw £2.2 biliwn, gostyngiad cyfartalog o £350 mewn biliau ynni fesul cartref, a lleihad o ryw £67 miliwn mewn arbedion i'r gwasanaeth iechyd.

Ynni Adnewyddadwy

= **£200 miliwn yn y gyllideb nesaf (2020-21)**

- 6 Ariannu'r dyfodol drwy annog carbon isel i Gymru'n ddiymdroi i gyflymu buddsoddi a gweithredu ar ynni adnewyddadwy (yn ogystal ag effeithlonrwydd ynni) - mae'r IWA yn amcangyfrif y byddai datblygu system ynni sy'n galluogi Cymru i fod yn gwbl hunangynhaliol mewn ynni adnewyddadwy erbyn 2035 yn gofyn am ryw £30 biliwn o fuddsoddiad dros gyfnod o 15 mlynedd. Bydd y £ 2 biliwn hwn y flwyddyn yn cael ei dalu o gymysgedd o fuddsoddiad cyhoeddus a phreifat; ein hamcangyfrif gorau yw y bydd angen i 10% neu £ 200 miliwn ddod o arian cyhoeddus ond rhaid i'r Llywodraeth nodi ar fyrder sut mae modd sicrhau y lefel yma o fuddsoddiad.

Defnydd Tir a Datrysiadau

Seiliedig ar Natur

= **£221 miliwn yn y gyllideb nesaf (2020-21)**

- 7 Cynyddu gorchudd coed yn sylweddol dros y ddau ddegawd nesaf - a hynny'n gofyn am fuddsoddiad o oddeutu £16 miliwn y flwyddyn dros y degawd nesaf.
- 8 Cynorthwyo mabwysiadu arferion amaeth carbon isel ac ailfeddwl am y dulliau o ddefnyddio tir - ar hyn o bryd mae £300 miliwn y flwyddyn yn cael ei ddarparu i gynorthwyo amaeth a datblygu gwledig. Rhaid i'r fframwaith ariannu ar ôl Brexit gefnogi targed y diwydiant o fod yn garbon niwtral erbyn 2040.
- 9 Hybu datrysiadau seiliedig ar natur a seilwaith gwyrdd mewn pob datblygiad; amcangyfrifir fod y gost o gwrdd â blaenoriaethau rheoli tir amgylcheddol presennol yng Nghymru oddeutu £205 miliwn y flwyddyn.

Ysgogiadau Eraill

- 10 Sicrhau bod datgarboneiddio'n egwyddor allweddol ac yn sbardun ar gyfer gwneud penderfyniadau o fewn y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol, contractau caffael y sector cyhoeddus a buddsoddiadau cronfeydd pensiwn, a cefnogi trwy rhaglen i hyfforddi sector cyhoeddus sy'n lythrennog mewn carbon.

Cyfanswm y buddsoddiad sydd ei angen =

£991 miliwn

...sydd yn unol ac amcangyfrif Pwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd (UK CCC) o £30 biliwn rhwng nawr a 2050.

Cyfeirnodau

1. <https://www.ipcc.ch/sr15/>
2. Dyma'r asesiad rhyngwladol cyntaf ar fioamrywiaeth ers 2005.
3. <https://gweddill.gov.wales/docs/desh/publications/190321-prosperity-for-all-a-low-carbon-wales-cy.pdf>
4. <https://www.theccc.org.uk/publication/net-zero-the-uks-contribution-to-stopping-global-warming/>
5. <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-48198646>
6. <http://www.assembly.wales/laid%20documents/sub-ld11811-em/sub-ld11811-em-e.pdf>